

Agenda Stadslandbouw

Impact op initiatieven

multifunctioneel

1. Inleiding

In het voorjaar van 2013 bracht het Stedennetwerk Stadslandbouw (een landelijk netwerk van pioniers in de stadslandbouw, zie www.stedennetwerkstadslandbouw.nl) de Agenda Stadslandbouw naar buiten. Groningen was de eerste die ondertekende, inmiddels gevolgd door 25 andere gemeenten. Met de ondertekening committeren gemeenten zich aan het stimuleren en faciliteren van stadslandbouw.

In 2014 hebben we bij twaalf ondertekenaars verkend wat het ondertekenen van de agenda voor de gemeente heeft betekend. De resultaten van deze verkenning zijn terug te vinden in de brochure 'Agenda Stadslandbouw. Wat was de impact?' (Veen, Jansma en De Jong, 2015). Belangrijkste conclusie uit de gesprekken met de twaalf gemeenten is dat de agenda vooral een ingeslagen route heeft bekrachtigd, en dat de ondertekening tot weinig concrete nieuwe acties heeft geleid. Dit beeld is echter vooral dat van 'binnen het stadhuis'; het reflecteert wat de agenda intern voor gemeenten heeft betekend.

Graag wilden we ook nagaan wat de agenda betekend heeft voor andere betrokkenen bij stadslandbouw. In een vervolgonderzoek richtten we ons daarom op de partijen 'buiten het stadhuis'. Doel was te inventariseren wat de impact van de agenda voor stadslandbouwinitiatieven zélf is geweest. Het vervolgonderzoek is uitgevoerd in de vorm van een online enquête onder vijftig respondenten, zowel burgers en ondernemers als gemeenteambtenaren. In deze brochure vindt u de resultaten.

2. De respondenten

We hebben respondenten voor de enquête geworven door een oproep te plaatsen op de LinkedIn groep van het Stedennetwerk Stadslandbouw. Daarnaast hebben we mensen met een breed netwerk in de stadslandbouw – vooral in de 26 gemeenten die de agenda hebben ondertekend – direct benaderd en hen gevraagd de enquête te verspreiden binnen hun netwerk.

De enquête is ingevuld door vijftig respondenten. Hiervan hebben 46 respondenten de enquête volledig doorlopen; anderen hebben de enquête voor het einde afgesloten. De respondenten vertegenwoordigen veertien van de 26 gemeenten die de agenda hebben ondertekend (respondenten die niet uit één van deze 26 gemeenten komen, hoefden de enquête niet verder in te vullen). Utrecht, Groningen en Arnhem zijn het best vertegenwoordigd. [\[zie tabel 1\]](#)

Stad	# resp.	Percentage
Utrecht	14	28%
Groningen	10	20%
Arnhem	7	14%
Amersfoort	3	6%
Zutphen	3	6%
Den Haag	2	4%
Dordrecht	2	4%
Ede	2	4%
Zeist	2	4%
Almere	1	2%
Breda	1	2%
Leeuwarden	1	2%
Maastricht	1	2%
Zwolle	1	2%
Totaal	50	100%

Tabel 1 **1** In welke gemeente bent u bij stadslandbouw betrokken? N.B. Gemeenten die door geen enkele respondent zijn aangekruist zijn uit deze tabel verwijderd. N=50.

Bijna de helft van de respondenten vertegenwoordigt de groep 'burgers', maar respondenten zijn ook vaak in dienst van de overheid of werken als ondernemer. Tien respondenten (21%) vertegenwoordigen een andere groep dan de aangegeven opties. Zij zijn bijvoorbeeld initiatiefnemer, zelfstandig adviseur, geïnteresseerd vakdeskundige, of betrokken bij innovatie & ontwikkeling of welzijn.

[|zie tabel 2|](#)

Groep	# resp.	Percentage
Burgers	23	48%
Overheid	14	29%
Ondernemers	13	27%
Onderwijs	4	8%
Onderzoek	4	8%

Tabel 2 Welke groep vertegenwoordigt u? Meerdere antwoorden mogelijk. N=48.

Tabel 3 laat zien dat de respondenten op verschillende manieren bij stadslandbouw zijn betrokken. Ongeveer een derde van hen is betrokken bij een 'Eetbaar'-initiatief, en een even grote groep is betrokken bij een buurttuin. Deze mensen zijn dus voornamelijk als burger actief in stadslandbouw. Ook is een groot aantal mensen beroepsmatig bij stadslandbouw betrokken; als adviseur, in dienst van de gemeente of als ondernemer. Veertien respondenten (29%) geven aan op een andere manier bij stadslandbouw betrokken te zijn. Vier van hen werken in de stadslandbouw, op een andere manier dan de aangegeven opties in de tabel (bijvoorbeeld: 'Ik ontwerp eetbare tuinen en leg ze aan', en 'Raadslid van een groene lokale partij'); drie zijn aangesloten bij een (burger) groep of platform ('Voedselwerkgroep'). Anderen zijn kritisch volger van stadslandbouw, zijn betrokken bij educatie over eetbare planten in de openbare ruimte of zijn bezig met het opstarten van een stadslandbouwinitiatief. [|zie tabel 3|](#)

Op welke manier betrokken	# resp.	Percentage
Ik ben betrokken bij een lokaal 'Eetbaar'-initiatief (zoals Eetbaar Rotterdam of Eetbaar Ede)	17	35%
Ik ben betrokken bij een buurttuin	17	35%
Ik geef advies over stadslandbouw	13	27%
Ik ben als ambtenaar betrokken bij stadslandbouw	11	23%
Ik ben ondernemer in stadslandbouw (teelt, verwerking of verkoop)	9	19%
Ik ben betrokken bij een voedselcoöperatie of een vergelijkbaar initiatief	8	17%
Ik ben betrokken bij een volkstuin	6	13%
Ik geef les over stadslandbouw	6	13%
Ik doe onderzoek naar stadslandbouw	5	10%
Ik ben betrokken bij een schooltuin	2	4%

Tabel 3 Op welke manier bent u bij stadslandbouw betrokken? Meerdere antwoorden mogelijk. N=48.

Concluderend, de respondenten zijn op uiteenlopende manieren bij stadslandbouw betrokken; als actief burger, vanuit de gemeente, als ondernemer, of als lid van een groepering of platform. Ook vertegenwoordigen de respondenten verschillende gemeenten. Wel blijkt dat lang niet alle gemeenten die de agenda hebben ondertekend vertegenwoordigd zijn door de respondenten (uit twaalf van de 26 gemeenten die de agenda hebben ondertekend zijn geen respondenten gevonden), en dat bovendien meer dan de helft van de respondenten uit Utrecht, Groningen of Arnhem komt.

3. De ondertekening van de Agenda Stadslandbouw

71% van de respondenten (35 respondenten op 49 gegeven antwoorden) weet dat zijn of haar gemeente de Agenda Stadslandbouw heeft ondertekend. Zoals tabel 4 laat zien hebben deze 35 respondenten op uiteenlopende manieren over de ondertekening gehoord. De meeste respondenten weten over de ondertekening door contacten bij de gemeente of door zelf op de één of andere manier bij het ondertekenen betrokken te zijn geweest. Slechts twee respondenten hoorden het via de media, en nog eens zes via-via. Ook twee van de vier respondenten die 'anders' hebben ingevuld weten over de ondertekening door (beroepsmatige) betrokkenheid bij het gemeentehuis. De overige twee respondenten in de categorie 'anders' hebben zelf opgezocht of de gemeente de agenda heeft ondertekend, of zijn pas na ondertekening betrokken geraakt bij stadslandbouw. [\[zie tabel 4\]](#)

Hoe te weten gekomen dat de agenda is ondertekend	# resp.	Percentage
Ik hoorde het van een contact op het gemeentehuis	11	31%
Ik hoorde het via-via	6	17%
Ik was betrokken bij de organisatie van de ondertekening	6	17%
Ik was aanwezig bij het ondertekenen	6	17%
Ik hoorde het via de media	2	6%
Anders	4	11%
Totaal	35	100%

Tabel **4** *Hoe bent u te weten gekomen dat uw gemeente de agenda heeft ondertekend?*
N=35.

4. Effecten van de Agenda Stadslandbouw

65% van de respondenten (31 respondenten op 48 gegeven antwoorden) kan zich vinden in onze eerdere analyse dat de agenda tot weinig concrete acties heeft geleid en vooral een ingeslagen pad heeft bevestigd. Respondenten is ook gevraagd hun antwoord te onderbouwen. 26 mensen hebben een reden gegeven waarom zij zich herkennen in onze analyse. Deze antwoorden hebben we gecategoriseerd en weergegeven in tabel 5. In de rechterkolom geven we telkens een voorbeeldantwoord. [\[zie tabel 5\]](#)

Antwoord	# resp.	Voorbeeld
De gemeente wil niet echt iets met het onderwerp of zet er niet innovatief genoeg op in, mensen moeten het toch zelf doen	7	Er is intussen een andere wethouder, dit keer van VVD, die niets met stadslandbouw heeft. Het budget lijkt op en wegens het ontbreken van een gemeenschappelijke visie in de stad is er ook geen ambitie om samen stadslandbouw naar een volgend niveau te tillen.
Er is weinig zichtbaar, lijkt weinig te gebeuren, er verandert weinig	7	Omdat ik weinig nieuwe acties heb kunnen ontdekken.
Het is intern, men wil niet met burgers werken, er wordt niet meegegaan met de dynamiek	3	Omdat ze zelf de regels willen bepalen - en niet mensen die zelf initiatief nemen faciliteren.
We waren al onderweg / er gebeurde al veel zonder de gemeente / het gebeurt juist zonder de gemeente	2	Er gebeurt van alles maar dat is meer ondanks dan dankzij de gemeente. Burgers zijn zeer actief.
De gemeente was er al mee bezig op een andere manier	2	In x waren we meer bezig met het Europese netwerk x. Dat heeft geleid tot het Lokaal Actieplan Stadslandbouw. De Agenda Stadslandbouw is een bevestiging dat we dit ook op nationaal niveau onderschrijven.
Overig	5	-
Totaal	26	

Tabel **5** *Ik herken me in de analyse omdat...* N=26.

Tabel 5 maakt duidelijk dat veel respondenten weinig veranderingen zien; er lijkt weinig concreets te gebeuren. Een deel van deze respondenten relateert dat niet specifiek aan de gemeente, maar een ander deel geeft expliciet aan dat er weinig gebeurt omdat de gemeente niet écht iets met stadslandbouw lijkt te willen; er wordt niet op ingezet en burgers moeten het uiteindelijk zelf doen. Eén respondent gaf overigens aan dat het al heel waardevol is dat de agenda die ingeslagen weg heeft bevestigd: 'Het is op zichzelf al heel belangrijk dat die ingeslagen weg daarmee bevestigd en bestendig is, en dat op dat stevige fundament verder gebouwd kan worden'.

Zestien respondenten verwoordden waarom zij het juist niet eens zijn met onze bevindingen. Ook die antwoorden zijn gecategoriseerd. Uit deze tabel blijkt vooral dat men vindt dat er wel degelijk veel is gebeurd op het gebied van stadslandbouw. Overigens refereren de meeste respondenten in hun antwoord niet specifiek aan de agenda. Daarom is niet altijd duidelijk of zij vinden dat de agenda méér effect heeft gehad dan slechts het bevestigen van een ingeslagen weg: het kan ook zijn dat respondenten van mening zijn dat er sowieso veel gebeurt op het gebied van stadslandbouw - of de agenda daar nu een aandeel in heeft gehad of niet. Zie bijvoorbeeld dit antwoord: 'Er zijn veel maatschappelijke groeperingen en ondernemers die op het vlak van stadslandbouw initiatieven willen c.q. gaan ontplooiën'. Anderen geven aan dat er wel degelijk veel gebeurt, maar dat dat om uiteenlopende redenen niet altijd zo lijkt – het gaat traag, er is weinig visie, er zijn praktische obstakels.

[|zie tabel 6|](#)

Antwoord	# resp.	Voorbeeld
Er gebeurt wel degelijk veel, er zijn wel concrete acties	8	Wij hebben binnen korte tijd diverse stappen gezet vanuit de pioniersfase, en er is nu ruim een jaar na dato toch wel sprake van een bredere professionaliseringsslag waar meer gemeentelijke afdelingen en externe partijen bij betrokken zijn. Denk hierbij aan participatie, sociale wijkteams, zorgpartijen en werkgelegenheid. De ontwikkelingen zijn toch wel versneld na de ondertekening.
Er zijn wel concrete acties maar het gaat traag / er is weinig visie / het is moeilijk	3	Er gebeurt veel, alleen komt het ongestructureerd en traag op gang; het heeft tijd nodig.
Het heeft ambtenaren een zetje gegeven	1	Het gaf ambtenaren een extra zetje, die daardoor ook andere dan de reeds bekende initiatieven ondersteunden.
Ik weet het niet, kan het niet beoordelen	4	Daarvoor heb ik het beleid te weinig gevolgd.
Totaal	16	

Tabel **6** *Ik herken me niet in de analyse omdat... N=16.*

Vervolgens hebben we in een reeks van drie vragen respondenten gevraagd wat het effect is geweest van de agenda op initiatiefnemers van stadslandbouwprojecten. Bij elke vraag konden respondenten een cijfer geven tussen 0 en 10 om aan te geven hoe groot ze een bepaald effect inschatten. Tabel 7 presenteert deze drie vragen, de gemiddelde cijfers (inclusief standaarddeviatie), het hoogst en het laagst gegeven cijfer en het aantal respondenten dat de vraag heeft beantwoord. [|zie tabel 7|](#)

Vraag	Gemiddelde	Standaard-deviatie	Laagst gegeven cijfer	Hoogst gegeven cijfer	# resp.
In hoeverre heeft ondertekening van de agenda initiatiefnemers <u>extra mogelijkheden geboden</u> ?	4.5	2.08	0	8	40
In hoeverre heeft ondertekening van de agenda geleid tot een <u>betere relatie</u> tussen initiatiefnemers en gemeente?	5	2.21	0	9	39
Hoe groot is de <u>impact</u> van de ondertekening van de agenda op de stadslandbouwiniciatieven in uw stad?	4.5	2.65	0	9	43

Tabel 7 **Overzicht van de antwoorden op 3 vragen die gescoord konden worden tussen 0 (geen extra mogelijkheden, geen betere relatie, geen impact) en 10 (veel extra mogelijkheden, een veel betere relatie, veel impact).**

Het is opvallend dat de gemiddelde scores op alle drie de vragen op een 'onvoldoende' uitkomen. Dit wijst erop dat respondenten over het algemeen vinden dat het effect van het ondertekenen van de agenda voor de initiatieven zelf niet erg groot / positief is geweest. Daarmee wordt onze analyse dat de agenda vooral een ingeslagen weg heeft bevestigd en tot weinig nieuws heeft geleid in elk geval niet tegengesproken. Tegelijkertijd geven de hoogst gegeven cijfers aan dat niet iedereen het daar mee eens is.

We hebben respondenten ook gevraagd hun antwoord te motiveren. 38 respondenten hebben aan die vraag gehoor gegeven. Wederom hebben we hun antwoorden gecategoriseerd. [\[zie tabel 8\]](#)

Antwoord	#resp.	Voorbeeld
Het zijn vooral de burgers die het (moeten) doen / gemeente werkt juist tegen	8	De energie zit met name bij (burger)initiatiefnemers. Ambtenaren en zelfs het college zijn zich nauwelijks bewust dat de agenda ondertekend is. Aantal en omvang van initiatieven zijn toegenomen ondanks gemeente inspanningen (medewerking van goedwillende ambtenaren daargelaten).
Ik heb er niets van gemerkt / er is weinig veranderd	7	Initiatieven lopen nog steeds tegen dezelfde dingen aan als een paar jaar geleden. Door subsidie stadslandbouw hebben wij een buurttuin kunnen maken (...). Maar dit was een eenmalige actie, ik zie voor het vervolg weinig extra duurzame effecten ontstaan.
Er zijn veranderingen zichtbaar / er is wat gebeurd	7	Enkele projecten hebben de weg gevonden en hebben een goed contact/relatie met de wijkmanager. Inmiddels zijn de functies en werkprocessen er bij verschillende afdelingen op aangepast en er is een extra projectleider aangesteld. Ook is het bedrijfsbureau (...) opnieuw ingericht en de buitendienst heeft meer vrijheid om initiatieven met mankracht en materieel te ondersteunen.
De agenda is onbekend	3	Vrijwel geen enkele inwoner heeft hier weet van.
Stadslandbouw staat meer in de belangstelling / was anders ook van de grond gekomen	3	Het fenomeen is meer in de belangstelling gekomen, daaraan heeft niet alleen de ondertekende agenda bijgedragen. Ondertekening heeft zeker invloed gehad, maar zonder was er ook het één ander van de grond gekomen, omdat x zich als foodgemeente wil profileren.
Effect is nog niet goed zichtbaar	3	De agenda is in februari 2015 pas ondertekend en komt net na een lokaal actieplan. Het effect moet zich nog bewijzen denk ik.
Biedt inspiratie / handvatten aan ambtenaren	2	Er gaat zo nu en dan bij sommigen enige inspiratie uit van de wetenschap dat we getekend hebben.
Geen mening / weet ik niet / kan ik niet beoordelen	6	Ik heb iets gehoord over ondertekening van de agenda, maar heb geen enkel benul over hoe dat van invloed is geweest op de benadering van het onderwerp binnen het stadhuis. Dat is op zich geen goed teken.
Overig	3	-

Tabel 8 **Kunt u uw scores op de vorige drie vragen toelichten? N.B. Enkele antwoorden zijn in meerdere categorieën geplaatst. Hierdoor komt het totaal aantal antwoorden op meer dan 38 uit. N=38.**

Tabel 8 laat zien dat veel respondenten weinig hebben gemerkt van de ondertekening van de agenda, en dat zij vinden dat de bal (nog steeds) vooral bij burgers ligt. Tegelijkertijd zijn er ook mensen die aangeven dat er wel degelijk veranderingen hebben plaatsgevonden, hoewel – zoals hierboven ook aangegeven – veel antwoorden niet duidelijk maken in hoeverre men vindt dat dit een effect is van het ondertekenen van de agenda: 'Veel initiatieven in x, steun en stimulans van de gemeente, maar komt dat door de agenda? Ik weet het niet.' Een aantal respondenten geeft dan ook aan dat het voor hen moeilijk is in te schatten wat het effect van de agenda is geweest. Dat ondersteunt onze eerdere bevinding dat de agenda niet breed onder de aandacht is gebracht (zie tabel 4), zoals de laatste respondent in tabel 8 ook opmerkt.

Al met al laten bovenstaande resultaten zien dat veel respondenten vinden dat er nog veel te winnen is op het gebied van het faciliteren van stadslandbouw door gemeenten. Ze zien weinig effect van de ondertekening van de agenda. De ontwikkelingen die er zijn, zijn moeilijk aan de agenda toe te schrijven, ook al omdat er door de meeste gemeenten weinig ruchtbaarheid is gegeven aan de ondertekening. De effecten van ondertekening op de stadslandbouwinitiatieven zelf lijken daarmee niet al te groot. Desalniettemin zijn er ook respondenten die wel degelijk effecten zien – ambtenaren die geïnspireerd worden of handvatten krijgen ('De agenda geeft een (zij het summier) handvat voor ambtenaren om meer mee te denken in mogelijkheden'), gemeenten die anders worden ingericht en meer gemeentelijke ondersteuning voor allerlei initiatieven. Het gaat dan echter voornamelijk om interne effecten, en minder om effecten op de initiatieven zelf.

5. De functie van de gemeente

Uit voorgaande blijkt dat veel respondenten van mening zijn dat het faciliteren van stadslandbouw niet optimaal geregeld is bij de gemeente. De vraag is echter ook in hoeverre respondenten vinden dat gemeenten hiervoor aan de lat staan. We hebben respondenten gevraagd welke functie gemeenten zouden moeten vervullen als het gaat om de ontwikkeling van stadslandbouw. [\[zie tabel 9\]](#)

Functie die gemeente zou moeten hebben m.b.t. stadslandbouw	#resp.	Percentage
Fysieke ruimte beschikbaar stellen	40	83%
Faciliteren	40	83%
Stimuleren	33	69%
Verbinden van partijen	29	60%
Visie ontwikkelen	22	46%
Het goede voorbeeld geven	21	44%
Financieel ondersteunen	14	29%

9 *Welke functie moeten gemeenten hebben als het gaat om de ontwikkeling van stadslandbouw? Meerdere antwoorden mogelijk. N=48.*

Respondenten vinden het vooral belangrijk dat gemeenten fysieke ruimte beschikbaar stellen en stadslandbouw faciliteren, maar ook het stimuleren van stadslandbouw en het verbinden van partijen wordt door meer dan de helft van de respondenten als een taak van de gemeente gezien. Financiële ondersteuning is het minst populair onder de respondenten, maar werd nog steeds door meer dan een kwart van hen aangekruist. Twaalf respondenten (25%) hebben een andere functie voor de gemeente voor ogen. Vier van deze open antwoorden zijn te interpreteren als 'het faciliteren van

stadslandbouw'¹ (bijvoorbeeld 'Het zo gemakkelijk mogelijk maken om iets te starten: weinig regels, snel antwoord, meedenken over alternatieven waar nodig'). Drie respondenten zien graag actievere ondersteuning, eventueel ook financieel (bijvoorbeeld 'Startsubsidie, en regulier financieren door afnemen', en 'Steunen met werk en materiaal, eventueel financieel'). Anderen willen vooral dat de gemeente niet in de weg zit, dat ze voor goede communicatie en PR zorgt, en dat ze duidelijk maakt welke beleidsdoelen worden ondersteund met stadslandbouw. Eén respondent denkt duidelijk in een andere richting: 'Zorgen dat mensen die serieus aan stadslandbouw willen gaan doen zich realiseren dat acht uur per dag als boer werken misschien niet is wat ze hadden voorzien.'

6. Hoe nu verder met de Agenda Stadslandbouw

We hebben respondenten in een open vraag gevraagd hoe de agenda ingezet kan worden om stadslandbouw verder te brengen in de steden die haar ondertekend hebben. We hebben de antwoorden weer gecategoriseerd. Een kwart van de respondenten geeft aan dat er meer bekendheid zou moeten worden gegeven aan stadslandbouw en de stadslandbouwagenda, en dat zij meer uitgedragen zou moeten worden. Het wordt niet altijd duidelijk of respondenten vinden dat stadslandbouw meer bekendheid zou moeten krijgen, of dat de agenda zélf meer moet worden uitgedragen (zie ter illustratie de eerste twee voorbeelden in tabel 10). Met andere woorden, sommige respondenten hopen door bekendheid aan de agenda te geven stadslandbouw te stimuleren, terwijl anderen meer zien in het direct stimuleren van stadslandbouw (waarbij onduidelijk is wat daarin de rol van de agenda is / moet zijn). [\[zie tabel 10\]](#)

¹'Faciliteren' was één van de antwoordopties, maar kennelijk vonden deze respondenten die optie niet (goed) passen bij wat zij wilden zeggen. Bij het categoriseren van alle open antwoorden vonden wij 'faciliteren' wel passen als overkoepelend thema.

Antwoord	#resp.	Voorbeeld
Meer bekendheid geven aan stadslandbouw(agenda) / uitdragen	11	Laten zien hoeveel voordelen het ontwikkelen van stadslandbouw heeft. Er weer eens publiciteit aan geven! Onze wethouder heeft de agenda levensgroot op haar kamer staan zodat iedere gast, inclusief wijzelf, er aan herinnerd wordt.
Kennisuitwisseling / netwerken	6	Uitwisseling of bundeling van voorbeelden (koepel website) in de verschillende gemeenten.
Faciliteren initiatieven / actieve rol gemeente	5	Stadslandbouw koppelen aan andere maatschappelijke uitdagingen waar gemeenten voor staan. Uitdragen van visie t.a.v. stadslandbouw (...), gronden vrijmaken en bestemmen, deze locaties goed inzichtelijk maken (...), en bijeenkomsten organiseren waar bewoners en ondernemers samen initiatieven bedenken.
Betere interactie burgers en ambtenaren	4	Stadslandbouw kan alleen ontstaan, groeien en verankeren in samenwerking tussen stad en stadhuis. De agenda kan daar richting aan geven en de relatie bestendigen.
Agenda echt gebruiken (gemeente) / gemeente erop wijzen	4	Het is nu mogelijk om de gemeente erop te wijzen dat zij de agenda heeft ondertekend en dan in gesprek te gaan over wat ze mogelijk kan doen.
Een duidelijk programma / specifieke doelen	3	Het realistisch nastreven van een beperkt aantal doelen. Gerichte inzet van middelen waarbij publieke doelen van de gemeente worden ondersteund.
De agenda aanpassen	3	Maak het concreter; de agenda is nu te abstract en daarmee is er de mogelijkheid om weg te duiken als gemeente. Meer inzetten op gezondheid en voeding. Er dus een voedselstrategie van maken.
Niets / niet mogelijk	2	Niet. Er zijn beperkte of geen budgetten. Alleen richten op faciliterende organisaties/overheid heeft geen zin. Ondernemers moeten opstaan en bij een actieve overheid gehoor vinden. Er wordt nu te veel onderzocht, te veel geadviseerd, te veel gedacht en te weinig gedaan.
Overig	9	-

Tabel 10 Hoe kan de agenda worden ingezet om stadslandbouw verder te brengen in de steden die haar ondertekend hebben? N=42.

De overige reacties op deze vraag zijn zeer divers, zoals tabel 10 laat zien. Overigens zijn sommige respondenten kritisch op de agenda zelf. Respondenten vinden bijvoorbeeld dat de agenda aangepast moet worden om succesvol(ler) te zijn, of dat het überhaupt niet mogelijk is de agenda in te zetten om stadslandbouw te bevorderen.

Tenslotte hebben we respondenten gevraagd op welke manier gemeenten zouden kunnen worden overtuigd de agenda te ondertekenen. Op deze vraag zijn de reacties een stuk meer eensluidend. Van de veertig respondenten die deze vraag hebben beantwoord, vinden 21 het vooral belangrijk successen en resultaten te delen en goede voorbeelden te laten zien, en nog eens negen respondenten geven aan dat het nuttig is de meerwaarde van de agenda / stadslandbouw duidelijk te maken en haar impact te laten zien. Dat betekent dat drie kwart van de respondenten er heil in ziet het nut van de agenda en dat van stadslandbouw te communiceren. Overigens is het ook hier niet altijd duidelijk of respondenten spreken over de agenda zelf, of over stadslandbouw in het algemeen. Ter illustratie een aantal antwoorden:

- 'Door inzichtelijk te maken dat de agenda werkt, kortom door als gemeente die reeds ondertekend heeft de daad bij het woord te voegen, het goede voorbeeld te geven.'
- 'Door meer media-aandacht voor positieve veranderingen binnen wel ondertekende steden.'
- 'Het positieve effect en de baten van stadslandbouw voor de gemeente zichtbaar maken.'
- 'Door geslaagde voorbeelden te laten zien. Liefst ook waar het direct raakt aan de taak van de lokale overheid, bijvoorbeeld inzet van mensen met lange afstand tot de arbeidsmarkt/ deelname aan de samenleving/ burgerparticipatie.'
- 'De voordelen benadrukken van het aangesloten zijn bij het netwerk, namelijk kennisuitwisseling op nationaal niveau.'

- 'Als je het belang van het ondertekenen van de agenda kunt staven met goede resultaten.'

Een klein aantal respondenten stelt de vraag of het überhaupt nodig is meer steden de agenda te laten ondertekenen: 'Doe eerst stap één, dan pas stap twee. Zo'n agenda is papier en een wassen neus (tot nu)'. Anderen zijn kritisch op bevordering van het ondertekenen van de agenda als dat verder geen duidelijk doel heeft: 'Goed voorbeeld, goed volgen: maar dan wel volgens een gerichte visie, en niet allesomvattend. 'Voedselvisies' staan bijvoorbeeld mooi, maar de uitvoering is veel te ambitieus voor een gemeentelijke overheid', en, 'Door de ervaren positieve effecten ervan goed voor het voetlicht te brengen. Maar laten we tegelijkertijd niet blijven navelstaren op de agenda, en vooral voortgaan met stadslandbouw verder te brengen'.

7. Conclusies

De meeste respondenten zijn bekend met het ondertekenen van de agenda door de gemeente waarin zij werkzaam zijn, maar het valt op dat zij vaak over de ondertekening weten via contacten op het gemeentehuis – terwijl niet alle respondenten ook daadwerkelijk voor de gemeente werken. Dit suggereert dat er weinig bekendheid is gegeven aan het ondertekenen van de agenda.

Respondenten vinden over het algemeen dat gemeenten een faciliterende rol zouden moeten spelen om stadslandbouw te bevorderen. Ze verschillen echter van mening over de mate waarin gemeenten daar in slagen. Ook zijn ze het niet eens over de mate waarin de agenda een rol heeft gespeeld bij het stimuleren van zo'n faciliterende houding.

De geringe mate van bekendheid van de agenda en het feit dat lang niet alle respondenten vinden dat gemeenten doen wat ze zouden moeten doen bij het stimuleren van stadslandbouw past in het algemene beeld dat deze enquête schetst; de impact van de agenda op lokale initiatieven is (nog) relatief gering. Onze conclusie is daarom dat de resultaten onze eerdere bevinding ondersteunen: de agenda heeft niet zozeer tot nieuwe acties geleid maar vooral een ingeslagen weg bevestigd. Daarbij moeten we aantekenen dat het sowieso moeilijk is effecten op het gebied van stadslandbouw aan de agenda toe te schrijven. We weten bovendien niet welke indirecte effecten de agenda heeft gehad. Ook maakten respondenten niet altijd onderscheid tussen de agenda als 'tool' om stadslandbouw te bevorderen, en stadslandbouw in het algemeen. Een tweede opmerking is dat onze respondenten lang niet alle 26 gemeenten die de agenda hebben ondertekend vertegenwoordigen, en grotendeels uit slechts drie gemeenten komen. Onze resultaten zijn daarmee niet representatief voor alle gemeenten die ondertekend hebben. Bovendien is het belangrijk te realiseren dat niet

alleen burgers en ondernemers, maar ook gemeenteambtenaren de enquête hebben ingevuld. Die laatste groep heeft wellicht een andere kijk op de impact voor initiatiefnemers dan de initiatiefnemers zelf.

Om de agenda verder te brengen zou er meer bekendheid aan stadslandbouw en de stadslandbouwagenda kunnen worden gegeven, en zouden beiden meer moeten worden uitgedragen, volgens een deel van de respondenten. Ook kennisuitwisseling en het versterken van netwerken zou zinvol kunnen zijn. Andere gemeenten kunnen vooral gestimuleerd worden de agenda te ondertekenen door het nut van de agenda en dat van stadslandbouw beter voor het voetlicht te brengen. In het licht van de geringe impact die de agenda tot nu toe heeft gehad op een actieve stimulering van stadslandbouw door gemeenten, is het echter wellicht niet verwonderlijk dat sommige respondenten twijfelen aan het nut van de agenda voor de toekomst. We sluiten daarom af met een bespiegeling die wij ontvingen naar aanleiding van de enquête: 'Stadslandbouw blijkt een lastig dossier voor de gemeente. Zoals ingezet door het Stedennetwerk is de agenda ook wel een top-down gereedschap die 'sui generis' strijdig is met bottom-up stadslandbouw. (...) De agenda heeft niet de gehoopte hefboomwerking die de organisatie waarschijnlijk voor ogen heeft gestaan. (...) Kort en positief samengevat; het spreekwoordelijke glas is halfvol, maar persoonlijk zou ik eens bijschenken.'

multifunctione

Colofon

Deze factsheet is opgesteld door:

Esther Veen

Jan Eelco Jansma

Wageningen UR

Met dank aan alle respondenten die de enquête hebben ingevuld.

Meer info | www.stadlandrelaties.nl

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Stedennetwerk Stadslandbouw.

Het Ministerie van Economische Zaken heeft, in het kader van de PPS Multifunctionele landbouw (PPS MFL -TKI-AF-12027) financieel bijgedragen aan deze studie. Het was tevens onderdeel van Interreg IVb PURE Hubs.

Meer info | www.stedennetwerkstadslandbouw.nl

Vormgeving | Caroline Poelhekke Styling & Design

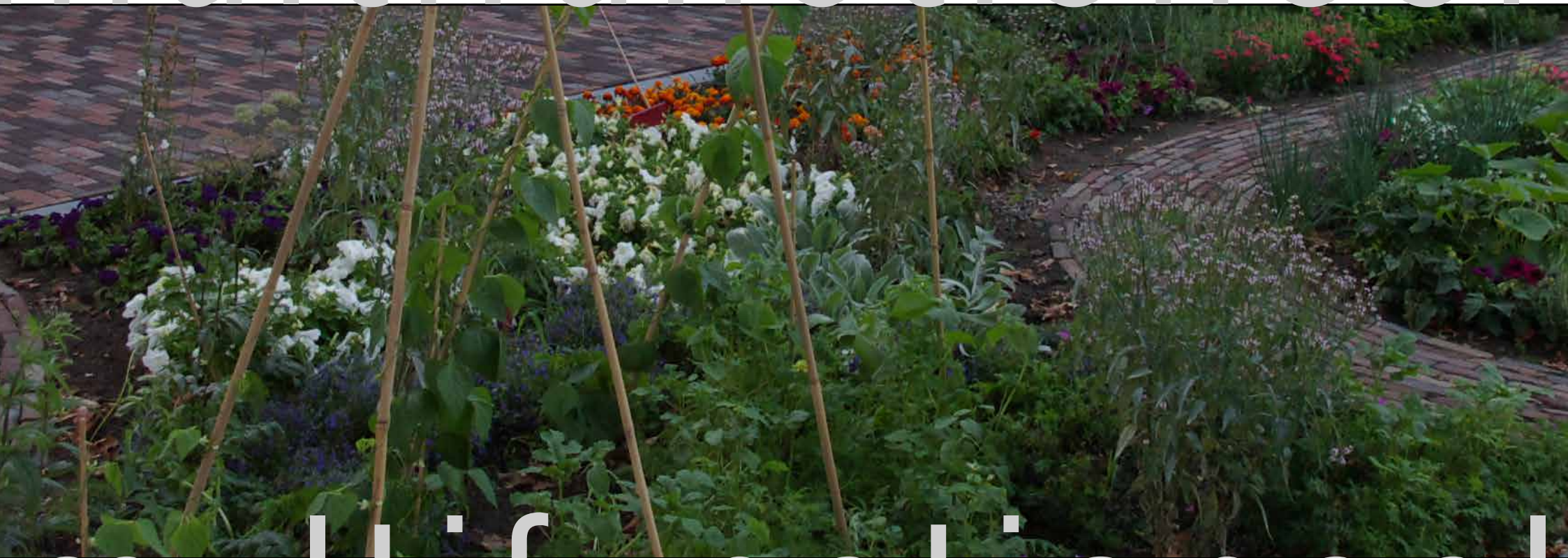
Foto's | Robert Schuil, tenzij anders vermeld.

Het **Stedennetwerk Stadslandbouw** is een landelijk netwerk van steden die stadslandbouw, in al haar verschijningsvormen, omarmen. Het netwerk is de schakel tussen lokale initiatieven, stedelijk beleid en landelijke ontwikkelingen. Het pakt blokkades aan, inspireert, geeft richting, agendeert en grijpt kansen; om een stevig fundament te kunnen leggen onder een gezonde en duurzame samenleving met stadslandbouw.

Eerste ondertekende exemplaar door Groningen wordt aangeboden aan toenmalig ambassadeur stadslandbouw Alexandra van Huffelen. |Foto| Dag van de Stadslandbouw

multifunctioneel

multifunctioneel